

Artūrs Gaveika (Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija)
NO LATGALES LATVIEŠU KONGRESA LĪDZ LATVIJAS SUVERENITĀTEI

Atslēgas vārdi: *teritoriālā jurisdikcija, suverenitāte, Miera līgums, Latvijas-Krievijas robeža.*

1917. gada maijā Latgales latviešu kongresā pieņēma lēmumu: „Latgales, Vidzemes un Kurzemes latvieši ir viena tauta ar vienu valodu, un visiem ir jāapvienojas vienā valstī” (Vītiņš, 1993), ko varētu uzskatīt par vienu no pirmajiem nozīmīgākajiem Latvijas suverenitātes paziņojumiem teritoriālā kontekstā.

Tautu pašnoteikšanās tiesībās svarīgs ir teritoriālās jurisdikcijas princips, kuru tā laika perioda tiesību zinātnieks Verners Vītiņš raksturo tā: „Teritoriālās jurisdikcijas princips dod valstīm tiesības nepieļaut savā teritorijā tādus aktus, kas varētu radīt kaitējumu otrai valstij. Valsts vara ir nedalāma, t. i., visas valsts teritorijas robežās un daļās iedarbojas tikai viena augstākā valsts vara bez kādas citas valsts iejaukšanās”.

1919. gadā Latvija vēl netika atzīta „de jure” Rietumu lielvalstu starpā, jo pat pēc Tautu Savienības izveidošanās tika cerēts, ka tiks atjaunota boļševistiskā Krievija un Latvija tiks inkorporēta Krievijā. Sākotnējo Latvijas valsts austrumu robežu noteica pēc Latvijas Brīvības cīņām (1918–1920), kad Padomju Krievijas karaspēku atspieda uz austrumiem Latvijai vēlāmā attālumā. 1920. gada 30. janvārī Maskavā starp karojošām pusēm tika noslēgts pamiera līgums, kas noteica, ka abu valstu karaspēki ieņem līgumā noteiktās demarkācijas līnijas. Pēc šo līniju apraksta redzams, ka Latvija jau noteikusi aptuveno valsts austrumu robežu, kura galvenokārt iet pa lielākām un mazākām upēm, purviem, kā arī šķērso ezerus. Šķiet, ka Latvija, slēdzot šo pamiera līgumu, paredzēja, kādas grūtības tai sagādās sargāt austrumu robežu, un tādēļ noteica demarkācijas līniju pa dabas veidotiem šķēršļiem.

Pirmā starptautiskā vienošanās par Latvijas robežu ar Padomju Krieviju bija 1920. gada 11. augusta miera līgums. Tāpēc tikai pēc Miera līguma noslēgšanas ar Krieviju zuda formālais šķērslis tam, lai Rietumu lielvalstis Tautu Savienībā atzītu Latviju „de jure”, kas arī notika 1921. gadā. Miera līguma ar Krieviju 2. pantā teikts: „Izejot no Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republiku pasludinātajām visu tautu tiesībām uz brīvu pašnoteikšanos, neizņemot pat pilnīgu atdalīšanos no valsts, kuras sastāvā tās ietilpst, un ievērojot Latvijas tautas noteikti izsacīto gribu uz patstāvīgu valsts dzīvi, Krievija bez ierunām atzīst Latvijas valsts neatkarību, patstāvību un suverenitāti un labprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām suverēnajām tiesībām, kuras piederēja Krievijai attiecībā uz Latvijas tautu un zemi”. Šī līguma 3. pants noteica valsts robežu ar Krieviju, pēc kura Latvijā ietilpa arī Abrenes apgabals. Līgums faktiski bija kompromiss, kurš kopumā iezīmēja etnogrāfiskam principam atbilstošu robežu, izņemot nelielo Pitalovas iecirkni, kur latvieši jau sen bija mazākumā, bet uz kuru Latvija uzstāja ekonomisko (dzelzceļa mezgls) un, kā toreiz teica, stratēģisku (robežas iztaisnošana) motīvu dēļ.